

Arjenhallintataitojen tukeminen jälkihuollon aikana nuorten kokemana

Verna Ruhala
Nora Tourunen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2018
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Ruhala Verna Tourunen Nora	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 02/2018
	Sivumäärä 41	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Arjenhallintataitojen tukeminen jälkihuollon aikana nuorten kokemana		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi		
Työn ohjaaja(t) Taja Kiiskilä, Teija Häyrynen		
Toimeksiantaja(t) Jälkihuoltopalveluja tuottava yritys		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Jälkihuoltoa järjestetään sijoitetulle nuorelle sijaishuollon päättymisen jälkeen, kun sijaishuolto on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja se on kohdistunut yksin lapseen. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös harkinnanvaraisin perustein, vaikka jälkihuoltovelvollisuutta ei ole. Jälkihuollon tarkoituksena on tarjota tukea ja apua nuorelle, jotta hän selviytyy itsenäisesti tulevaisuudessa. Jälkihuolto rakennetaan nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan. Perusedellytyksenä on riittävä toimeentulo, sekä asumisen järjestäminen.</p> <p>Työelämästä lähtöisin olevan opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa ja tuoda esiin jälkihuoltopalveluja tuottavan yrityksen asiakkaiden kokemuksia jälkihuoltopalvelun tarjoamasta tuesta liittyen arjen taitoihin. Tavoitteena oli myös tuoda kuuluviin nuorten kokemus jälkihuollon tuen riittävydestä. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää toimeksiantajana toimineen yrityksen tuottamaa jälkihuoltopalvelua.</p> <p>Toteutus tehtiin kyselytutkimuksena. Tutkimuskysymyksiksi valikoitui avoimia kysymyksiä, sekä strukturoituja kysymyksiä liittyen arjenhallintaan. Tutkimus määritteli arjenhallinnan osa-alueiksi asumisen, etuudet ja palvelujärjestelmän tuntemuksen, rahankäytön ja terveydestä huolehtimisen.</p> <p>Tutkimustuloksissa nousi esille nuorten tyytyväisyys jälkihuollon tarjoamaan palveluun. Nuoret kokivat saaneensa tarvittavaa tukea itsenäistymiseen jälkihuollosta ja kokivat, että apua saa aina pyytäessä tai tarvittaessa.</p> <p>Jälkihuollon tarjoamaa tukea tulisi kehittää huomioiden nuoren yksilölliset tarpeet ja nuoren osallisuutta tukien. Jälkihuollon kehittämistä ajatellen palautteen kerääminen nuorilta olisi osa laadukasta palvelua ja varmistaisi työn jatkuvan kehittymisen.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
Lastensuojelu, nuoruus, jälkihuolto, arjenhallinta		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Ruhala Verna Tourunen Nora	Type of publication Bachelor's thesis	Date 02/2018
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 41	Permission for web publication: x
Title of publication Supporting adolescents' life management skills during aftercare A qualitative study on adolescents' experiences		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Taja Kiiskilä, Teija Häyrynen		
Assigned by Aftercare producing company		
<p>Abstract</p> <p>Aftercare is arranged for a young child after the foster care has lasted for at least half a year for a continuous period of time and is targeted solely on the child. Aftercare can also be provided on a discretionary basis, even though there is no aftercare obligation. The purpose of the aftercare is to support and help the adolescents so that they can manage their life independently in the future. The support measures are planned individually based on the adolescent's needs. The preconditions are sufficient livelihood and arranging housing.</p> <p>The purpose of this working life-based study was to survey and describe aftercare clients experiences related to these support services. The aim was to bring forth adolescents' ideas about the adequacy of their support and to develop the support system of the assignor company.</p> <p>The survey was carried out by using a questionnaire with both open and structured questions related to life management. The areas of life management skills were determined to be housing, benefits, knowledge of the service system and taking care of one's health and economy.</p> <p>According to the results, the adolescents were satisfied with their aftercare services. They felt that they had received sufficient support for their own independent life and that they were always helped when they asked for it or needed it.</p> <p>The support provided by aftercare should be further developed by taking into account the individual needs of the adolescents and by supporting their participation. Collecting feedback from the clients would be a part of high-quality service and ensure continuous development of the work.</p>		
Keywords/tags (subjects HYPERLINK "http://vesa.lib.helsinki.fi/") Child protection, youth, support, life management skills		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Lastensuojeluprosessi	4
2.1	Lastensuojelun tavoite ja asiakkuuden alkaminen	4
2.2	Avohuollon tukitoimet	6
2.3	Sijoitus avohuollon tukitoimena	6
2.4	Kiireellinen sijoitus	7
2.5	Huostaanotto.....	7
3	Jälkihuolto.....	8
3.1	Jälkihuolto käytännössä	10
3.2	Jälkihuollon laadun valvonta	11
3.3	Jälkihuollon päättäminen	12
4	Nuoruus ja itsenäistyminen	13
5	Hallittu arki – taitoja itsenäiseen elämään	15
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	18
7	Tutkimuksen toteuttaminen	19
7.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	19
7.2	Kyselytutkimus	20
7.3	Aineiston keruu	20
7.4	Aineiston analyysi.....	22
7.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	24
7.6	Eettisyys.....	25

8	Nuorten kokemuksia jälkihuollon tuesta arjenhallinnassa	25
8.1	Kokemukset tuesta asumisen taidoissa	26
8.2	Kokemukset tuesta etuuksien ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa	28
8.3	Kokemukset tuesta rahankäytössä	29
8.4	Kokemus tuesta terveydestä huolehtimisessa	30
9	Pohdinta.....	31
	 Liite 1 Kyselylomake	 37

1 Johdanto

Nuoruus elämänvaiheena on ainutlaatuinen, täyttä olemista tässä ja nyt, jatkuvaa uuden kohtaamista ja oppimista, leikkiä ja seikkailua. Se on elämän herkkää aikaa, jolloin kohdataan monenlaisia kasvukipuja ja kysymyksiä. Se on myös yksilökeskeistä, erilaisten viettien, tarpeiden ja tunteiden ohjailemaa, impulsiivista ja intensiivistä olemista ja toimintaa. Nuoruuden epävarmuus ja identiteetin selkiyttäminen jatkuvat vielä pitkälle aikuisuuden puolelle. (Rantanen 2010, 13-14.) Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat muun muassa oman fyysisen olemuksen hyväksyminen, irrottautuminen vanhemmista ja valmistautuminen aikuiselämän rooleihin erilaisilla ammattein, ihmissuhteisiin ja arvomaailmaan liittyvillä valinnoilla, sekä uusien suhteiden luominen ikätovereihin. Näiden kehitystehtävien onnistunut ratkaisu luo hyvän perustan aikuisuuden haasteista selviytymiseen. Nuoruusiän kehitykseen lisähaasteita tuo erilaiset tapahtumat ja elämänmuutokset, jotka vaativat nuorelta sopeutumiskykyä. (Mustonen ym. 2013, 23.)

Opinnäytetyömme aihe koskettaa lastensuojelun jälkihuoltonuoria ja heidän kokemuksiaan jälkihuollon tarjoamasta tuesta. Opinnäytetyön idea muodostui havainnoista ja kokemuksista lastensuojelun kentällä nuoriskodissa, sekä nuorten jälkihuollon puolella. Työskennellessä on herännyt kysymys siitä, ovatko nuorten arjenhallintataidot vielä riittävät itsenäiseen elämään jälkihuollon päättymisen jälkeen ja saavatko he riittävää ja oikeanlaista tukea itsenäistymiseen ja arjenhallintataitojen opetteluun jälkihuollon aikana. Monet nuoret kokevat suurta ahdistusta jälkihuollon päättymisestä ja kokevat etteivät vielä pärjää yksin. Myös työntekijän näkökulmasta tilanne on hankala silloin, kun nuori on esimerkiksi vaikeassa elämäntilanteessa juuri jälkihuollon loppumisen kynnyksellä ja herää huoli siitä, kuinka nuori pärjää jälkihuollon tarjoaman tuen päätyttyä.

Lastensuojelussa tapaa nuoria, joille tulevaisuus asettaa tavallistakin suurempia haasteita. Jälkihuoltonuoren on pärjättävä itsenäisessä elämässä, koska heillä ei usein ole paikkaa mihin palata, jos asiat menevät pahasti solmuun. Jälkihuollon tarkoitus on tukea nuorta itsenäiseen elämään sijoituksen jälkeen ja työssä tulee pohdittua usein jälkihuollon tarjoaman tuen riittävyyttä varsinkin nuorten kohdalla, joilla on haasteita

monella elämän eri osa-alueella. Lisäksi jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista, joten toisinaan haasteita työskentelylle asettaa myös se, kuinka nuori saadaan motivoitumaan työskentelyyn ja ottamaan vastuuta oman elämänsä hallinnasta. Joskus käy niin, että nuoren on annettava pudota pohjalle, ennen kuin hän havahtuu ottamaan tarjottua tukea ja apua vastaan.

THL:n virallisen tilaston mukaan vuonna 2015 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli kaikkiaan 17 664. Jälkihuollossa olevia lapsia ja nuoria oli samana vuonna yhteensä 7 613, tämä on 10,3 % kaikista avohuollon asiakkaista. Enemmistö (85,3 %) jälkihuollon asiakkaista oli 18 vuotta täyttäneitä nuoria. Jälkihuollossa olevien 18-20 vuotiaiden nuorten määrä lisääntyi 4 % vuonna 2015. (Kuoppala & Säkkinen 2016, 11.)

2 Lastensuojeluprosessi

2.1 Lastensuojelun tavoite ja asiakkuuden alkaminen

Lastensuojelua on vaikea määritellä yksinkertaisesti, sillä laaja-alaisuudessaan se ulottuu lapsen kasvuolojen parantamisesta huostaanottoon. Yleisellä tasolla määriteltynä lastensuojelu on lapsen hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämistä ja turvaamista. Olennaista on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja sitä vaarantavien tekijöiden poistaminen. (Bardy 2013). Taskisen (2010, 19) mukaan lastensuojelu on osa laajempaa lasten suojelua, joka perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen.

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 1§) Mikäli lapsen etu vaatii, voidaan lapsi tähän lakiin nojaten sijoittaa

perheestä erilleen joko lyhyt- tai pitkäaikaisesti. Lastensuojelulain määrittelemiä sijoituksia ovat kiireellinen sijoitus, sijoitus avohuollon tukitoimena ja huostaanotto.

Lastensuojeluprosessi käynnistyy, kun sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle tulee ilmoitus asiasta, jonka vuoksi on syytä selvittää lastensuojelun tarve. Asia voi tulla esille asiakkaan oman yhteydenoton kautta, lastensuojeluilmoituksella tai tietona muun etuuden tai palvelun yhteydessä. Ilmoituksen taustalla voi olla lapsen kasvua ja kehitystä vaarantavat olosuhteet, lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen liittyvät asiat. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Lastensuojelulaissa on määritelty ne viranomaistahot ja ammatin edustajat, joilla on *velvollisuus* tehdä lastensuojeluilmoitus, kun huoli lapsen hyvinvoinnista herää. Mikäli ilmoitusvelvollisuutta laiminlyödään, voi kyseessä olla virkavelvollisuuden laiminlyönti. (Räty 2010, 186.) Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä, koska lapsen tilanne saattaa vaatia välitöntä asiaan puuttumista. Kiireellisissä tapauksissa, tai virka-ajan ulkopuolella ilmoitus voidaan tehdä alueelliseen sosiaalipäivystykseen, tai välittömässä hengen tai terveyden vaarassa myös poliisille. (Räty 2010, 190-191.)

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä myös ilman siihen liitettyä velvollisuutta. Kenellä tahansa on *oikeus* tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli epäilee, että on tarpeen selvittää lapsen hyvinvointiin liittyviä olosuhteita. Ilmoituksen voi tehdä esimerkiksi lapsi itse, perheen naapuri, lapsen sukulaiset tai muu henkilö, jolla on herännyt huoli lapsesta. (Räty 2010, 191.) Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä suullisesti, tai kirjallisesti. Ilmoituksessa on käytävä ilmi tiedossa olevat lapsen henkilötiedot, ilmoituksen syyt ja voidaan kertoa myös, onko ilmoituksen tekemisestä kerrottu lapsen huoltajalle tai lapselle itselleen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2017.)

Lastensuojeluasia tulee vireille lastensuojeluilmoituksen lisäksi myös silloin, kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä vastaanottaa pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Tällainen pyyntö voidaan tehdä vain yhteistyössä lapsen tai hänen vanhempiensa kanssa. Asian vireille tulon jälkeen on välittömästi arvioitava lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarve, esimerkiksi kiireellinen sijoitus tai muu välitön toimenpide. Sosiaalityöntekijän on tehtävä seitsemän arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta ratkaisu siitä, onko syytä ryhtyä lastensuojelutarpeen selvittämiseen. (Räty 2010, 219-220.) Mikäli lastensuojelutarpeen selvitys tehdään, on

sen valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lastensuojeluasia on tullut vireille (Räty 2010, 223).

2.2 Avohuollon tukitoimet

Suurin osa lastensuojelusta toteutuu avohuollon tukitoimilla, joilla tähdätään lapsen, sekä perheen elämäntilanteen parantamiseen. Lastensuojelulain mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, jos kasvuolosuhteet, tai lapsen oma käyttäytyminen vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä. Avohuollon tukitoimien järjestämisen edellytyksenä on, että lapsen huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi suostuvat niihin. Toteutettavat tukitoimet ovat hyvin erilaisia ja riippuvat siitä, minkälaisista ongelmista on kyse. (Räty 2010, 259-261.) Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi lapsen ja perheen tukeminen ongelmatilanteissa, lapsen taloudellinen tukeminen, tukihenkilö ja -perhetoiminta, lapsen kuntoutusta tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, perhekuntoutus ja muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015).

2.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Avohuollon sijoitus on huoltajan ja 12-vuotta täyttäneen lapsen suostumuksella toteutettavaa perhe- tai laitoshuoltoa. Avohuollon sijoituksen edellytys on sijoituksen tarpeellisuus lapsen kuntouttamiseksi tai tuen tarpeen arvioimiseksi. Avohuollon sijoitus on perusteltua tehdä, mikäli lapsen huoltaja tai hänestä vastuussa oleva henkilö on sairauden tai muuten väliaikaisesti kyvytön lapsesta huolehtimaan. (Lastensuojelulaki 37§) Avohuollon sijoituksen tarpeen edellytyksistä ja sijoituksen jatkamisesta on tehtävä arviota 3kk välein ja sen yhteydessä arvioidaan huostaanoton tarpeen mahdollisuus. Lapsen huoltajalla säilyy kaikki oikeudet avohuollon sijoituksen

ajan, eli huoltajilla on oikeus vaatia avohuollon sijoituksen välitöntä lopettamista, jolloin sijoitus päättyy välittömästi. Muussa tapauksessa lapsi palaa sijoituksen päättymisen jälkeen huoltajan luo. (Taskinen 2010, 72-74.)

2.4 Kiireellinen sijoitus

Lastensuojelulain mukaisesti lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti laitos tai perhehoitoon, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai kiireellisen sijaishuollon tarpeessa. Kiireellinen sijoitus on mahdollista tehdä enintään 30 vuorokaudeksi. Sijoitusta voidaan jatkaa toiset 30 vuorokautta jos päätös on lapsen edun mukainen. Kiireellisen sijoituksen aikana sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää lapsen asioista. (Lastensuojelulaki 38§). Kiireellisen sijoituksen perusteita ovat esimerkiksi huoltajien päihtymystilasta johtuva kykenemättömyys vastata lapsen hoidosta, perheen sisäinen väkivalta, epäily lapsen piilottamisesta tai maasta pois viemisestä, sekä lapsen aggressiivinen tai itsetuhoinen käytös, sekä lapsen päihteidenkäyttö. Kiireellinen sijoitus tulee valmistella mahdollisuuksien mukaan yhdessä lapsen sekä perheen kanssa, koska äkillinen perheestä eroon joutuminen on lapselle haitallista. Kiireellinen sijoitus voidaan purkaa ennen 30 vuorokauden määräaikaa, jos kiireelliselle sijoitukselle ei ole enää voimassaolevia kriteerejä ja perheen tilanne on turvattavissa avohuollon tukitoimin. (Taskinen 2010, 76-78.)

2.5 Huostaanotto

Lapsen huolenpidon puutteet tai vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantavat kasvuolosuhteet tai mikäli lapsi itse vaarantaa kasvua ja kehitystään kriminaali tai päihdekäyttäytymisellä, on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen velvollisuus huostaanottaa lapsi ja järjestää hänelle sijaishuoltoa. Huostaanottoon voidaan ryhtyä kuitenkin vasta silloin, kun avohuollon tukitoimet ovat todettu riittämättömiksi tai jos

ne eivät ole lapsen edun mukaista huolenpidon toteuttamista. (Lastensuojelulaki 40§).

Lastensuojelussa huostaanotto on toimenpiteistä viimeisin ja järein keino, sekä vahva interventio perheeseen. Huostaanotossa oikeus lapsen elinpaikasta, hoidosta, huolenpidosta, kasvatuksesta, opetuksesta, terveydenhuollosta sekä valvonnasta on sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä. Huostaanotto ei koskaan kuitenkaan ole lopullinen vaan toistaiseksi voimassa oleva ja lapsen mahdollisuutta palata biologisten vanhempien luo tulee arvioida säännöllisesti huostaanoton aikana. (Lastensuojelulaki 45§, 47§) Huostaanotto on lapsen sekä perheen, että työntekijöiden kannalta oikeusturvakysymys, koska huostaanotto puuttuu lapsen itsemääräämisoikeuteen. Huostaanottotapaukset nousevatkin herkästi julkisuuteen ja luo mielikuvia lastensuojelusta. (Taskinen 2010,84).

Uusi lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008. Opinnäytetyön kannalta olennaisin muutos uudessa laissa koskee jälkihuoltoa. Määräyksiä muutettiin niin, että sijaishuollon tai sijaishoidon päättymisen jälkeen kunnan on järjestettävä jälkihuolto myös avohuollon tukitoimena tapahtuneen, yhtäjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta kestäneen ja lapseen yksin kohdistuneen sijoituksen päättymisen jälkeen. (Mahkonen 2008, 26, 42; Taskinen 2010, 9–10.)

3 Jälkihuolto

Jälkihuolto on nuoren kokonaisvaltaista tukea, joka auttaa saavuttamaan riittävät valmiudet oman elämänsä hallintaan. Asiakkaalle kuuluu jälkihuolto-oikeus sijaishuollon päättymisen jälkeen, myös siinä tapauksessa, jos lapsi on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimenpiteenä vähintään puoli vuotta. Velvollisuus jälkihuollon järjestämisestä päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuolto mielletään usein koskevan vain itsenäistyviä nuoria. Kuitenkin lain perusteella jälkihuolto on järjestettävä aina sijaishuollon päättymisen jälkeen, riippumatta

siitä minkä ikäisenä sijaishuollon tarve päättyy. Esimerkiksi sijaishuollon tarve voi päättyä huostaanoton purkamiseen lapsen ollessa kolmivuotias ja lapsi siirtyy takaisin biologisen vanhempansa luo. Tällöin jälkihuollon tuen pitää kohdistua tehostetuna koko perheeseen. (Känkäinen & Laaksonen 2006, 42.) Valtaosa jälkihuollon asiakkaista on kuitenkin täysi-ikäisiä nuoria ja opinnäytetyössämme keskitymmekin itsenäistymässä oleviin täysi-ikäisiin jälkihuoltonuoriin.

Sijaishuollon tavoitteena ja päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään, omilaan toimeen tulevaksi aikuiseksi. Jos yhteydenpito ja tukeminen päättyisivät nuoren täysi-ikäisyyteen, työ jäisi kesken ja nuori oman onnensa nojaan. Sijaishuollon jälkeen nuoren syrjäytymisvaara on tavallista suurempi ja aikuistuvan nuoren oma sosiaalinen tukiverkko ei välttämättä tue nuorta riittävästi ja myös monet, tavallisessa arkipäivässä tarvittavat taidot voivat olla puutteellisia. (Laaksonen 2004,10-11.) Siirtymäinen sijaishuollosta jälkihuoltoon on nuorelle tärkeä ajanjakso, sillä tässä siirtymässä toisiinsa linkittyvät nuoren omat kyvyt ja valmiudet itsenäiseen elämään, nuoren sosiaalinen tukiverkosto ja viranomaisten tarjoama apu ja tuki (Eriksson & Karppinen 2016, 2).

Jälkihuolto tarjoaa tueksi tuttua ja luotettavaa aikuista, jolta on lupa pyytää apua. Se tarjoaa myös tietoisuutta siitä, että nuoren hyvinvoinnista ollaan edelleen kiinnostuneita, mahdollisen laitostumisen purkamista ja lisää aikaa elämisen opetteluun muuttuneessa elinympäristössä. (Laaksonen 2004, 10-11.) Perusedellytyksenä sijoituksen jälkeisen selviytymisen kannalta ovat riittävä toimeentulo ja asuminen. Näiden perusedellytysten lisäksi nuorelle voidaan tarjota myös muita jälkihuollon palveluja kuten esimerkiksi tukea koulunkäyntiin tai työllistymiseen, psykososiaalista tukea ja tukea tulevaisuuden suunnitteluun. Nuorelle jälkihuolto on vapaaehtoista, eli nuori voi itse päättää ottaako hän vastaan jälkihuollon palveluja vai ei. (Eriksson & Karppinen 2016, 5-6.)

3.1 Jälkihuolto käytännössä

Lapsen huostaanoton tai pitkäkestoisen avohuollon sijoituksen jälkeen tärkeää on helpottaa lapsen kotiutumista ja antaa tukea itsenäistyvälle nuorelle. Huostaanoton tai sijoituksen päättymisen jälkeen jälkihuollossa elämää tuetaan erilaisin yksilöllisin tukimuodoin, sekä nuoren itsenäistymisestä helpotetaan hänelle maksettavin itsenäistymisvaroin. Lapsen sijoittaneella kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen. (Saastamoinen 2009, 3.)

Käytännössä jälkihuolto näyttäytyy nuorelle siis esimerkiksi ohjauksen ja neuvonnan antamisella arjessa selviytymiseen ja itsenäisen elämän taitoihin liittyen, sekä yhteiskunnan eri palveluihin ohjaamisella. Apua annetaan omien voimavarojen löytämiseksi ja tulevaisuuden suunnittelussa. Autetaan oman asunnon hankkimisessa ja koulunkäynnin aloittamisessa ja niissä suoriutumisessa, tai työllistymisessä. Tukea annetaan myös harrastuksissa ja ohjataan suunnitelmalliseen rahankäyttöön. Nuorelle annetaan mahdollisuus saada aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen. (THL jälkihuolto, 2017.)

Jälkihuolto on siis hyvin kokonaisvaltaista nuoren ja hänen läheisverkoston tukemista ja ohjausta. Keskeistä nuoren kanssa työskentelyssä on luottamuksen synnyttäminen. Nuorella on ainakin yksi hyvä aikuis- ja/tai viranomais-suhde, jolta saa tukea tavallisissa arkisissa asioissa, sekä mahdollisuus jutella asioista luotettavan aikuisen kanssa. Nuori kokee, että hän on arvokas ja tärkeä jollekin ja huomaa, että työntekijä on kiinnostunut hänestä ja hänen asioistaan. Nuori saa myös tehdä virheitä ja epäonnistua ilman pelkoa siitä, että menettää jälkihuollon tarjoaman tuen. Sitoutuminen nuoreen ja hänen ohjaamisensa itsenäiseen elämäänsä on monivaiheinen, muuttuva ja usein rankkakin kokemus. (Laaksonen 2004, 27-30.)

Jälkihuollossa kohdataan nuoria ikähaarukassa 17-21v. Nuoret ovat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja omaavat hyvin erilaiset elämäntaitotaidot. Jälkihuollon palveluja rakennetaan yksilön tarpeen ja hänen elämäntilanteensa kautta, kuitenkin niin, että tietyt perusasiat tulee käydä jokaisen kohdalla läpi. Jälkihuoltoa voidaan jakaa

neljään eri osa-alueeseen: suunnittelu, nuoren tukeminen, läheisverkoston tukeminen ja arviointi. (Laaksonen 2004, 15.)

3.2 Jälkihuollon laadun valvonta

Sosiaalihuollon asiakaslaki 7§ määrittää, että toteuttaessa sosiaalihuoltoa jokaiselle on laadittava hoito-, palvelu-, kuntoutus- tai muu suunnitelma, ellei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus. Asiakassuunnitelman kokonaisvaltaisena tarkoituksena on arvioida lapsen, sekä perheen tilanne ja turvata oikea pitkäjänteinen tuki. (Saastamoinen 2008, 78.)

Tehtäessä jälkihuoltosuunnitelmaa, on tärkeää, että nuoren oma rooli tavoitteiden asettajana ja toimijana on keskeinen lähtökohta. Jälkihuoltoprosessi tulee avata nuorelle selkeästi ja sopia sekä kirjata nuoren kanssa yhdessä, miten jälkihuollon eri osa-alueet näkyvät hänen elämässään. Aina suunnitelmaa ei kuitenkaan tehdä lainkaan, tai se tehdään vasta jälkikäteen tai vain suullisesti. Lähtökohta on myös väärä silloin, kun suunnitelma tehdään aikuisen näkökulmasta ja nuoren rooli yritetään sovittaa siihen kuvaan, jonka aikuiset hänelle maalaavat. (Laaksonen 2004, 18.)

Jälkihuollon järjestäminen ja käytännöt vaihtelevat kunnittain, mutta laki luo raamit ja velvoitteet jälkihuollolle. Nuoren siirtyessä jälkihuollon piiriin, kartoitetaan nuoren yksilölliset tarpeet ja rakennetaan jälkihuollon palvelut näiden mukaan. Tämä tehdään suunnitelmallisesti ja yhteistyössä nuoren kanssa. Jälkihuollon alkaessa ja sen aikana kunnan sosiaalityöntekijä arvioi jälkihuoltosuunnitelmaa, palvelujen tarvetta sekä jälkihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista yhdessä asiakkaan kanssa. (Eriksson & Karppinen 2016, 9.)

Päivi Känkäsen ja Sari Laaksosen (2006) selvityksen mukaan jälkihuoltoa toteutetaan Suomessa hyvin eri tavoin ja palvelun laatu vaihtelee kunnittain. Selvityksen mukaan joillain alueilla jälkihuoltoon on panostettu huomattavasti enemmän ja paikkakunnilta löytyy muun muassa jälkihuoltokeskuksia, jälkihuollon asiakasohjausryhmiä ja palveluohjaajia. Useimmissa kunnissa jälkihuoltotyö on alueellisen sosiaalityöntekijän

varassa ja jälkihuollon toteutus on riippuvainen yksittäisen työntekijän resursseista ja tietotaidosta. Selvityksessä mainitaan myös, että jälkihuollon toteutumista tulisi jatkuvasti ja suunnitelmallisesti valvoa ja arvioida pohjautuen valtakunnallisiin laatukriteereihin, eikä laadun valvontaa pitäisi tehdä pelkästään paikallisesti. (Känkäinen & Laaksonen 2006, 42-43)

YK:n sopimuksen lapsen oikeuksista 3:n artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee huolehtia lasten suojelusta ja huolenpidosta ja vastaavien palveluiden tulee noudattaa viranomaisten antamia standardeja. Suomen kansallinen lastensuojelun laatusuositus (2014) pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa esille nostettuihin lapsen oikeuksiin ja viranomaisille asetettuihin velvollisuuksiin. YK:n sijaishuollon ohjeet ovat tarkoitettu sovellettavaksi globaalisti ja muita keskeisiä laatustandardeja ovat Quality4Children. (Kemppainen 2013, 65.)

Ohjeet määrittelevät, että toimielimillä ja laitoksilla tulee olla selkeät toimintaperiaatteet asianmukaisen jälkihuollon varmistamiseksi. Nuorta tulee koko sijaishuollon ajan valmistella itsenäisyyteen ja integroitumaan yhteisöönsä hankkimalla sosiaalisia, sekä elämäntaitoja. Elämäntaitojen opettamisen osaksi tulee kytkeä mahdollisuus jatkuvaan yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen, joka auttaa nuorta taloudellisesti itsenäiseen elämään. (Kemppainen 2013, 65.)

3.3 Jälkihuollon päättäminen

Kunnan jälkihuollon järjestämisen velvollisuus päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 75§) Jälkihuolto voi päättyä aikaisemmin, jos lapsella ei ole jälkihuollon tarvetta tai lapsen tilanne on muutoin turvattu tai 12 vuotta täyttänyt lapsi kieltäytyy jälkihuollosta. Sosiaalityöntekijän tulee tarvittaessa laatia nuoren kanssa suunnitelma, jossa kartoitetaan nuoren käytettävissä olevat palvelut jälkihuollon päättymisen jälkeen. (Pukkio, Hipp 2016, 55).

Jälkihuollon arviointia onnistumisen kannalta toteutetaan jälkihuollon aikana kerättyjen havaintojen, asiakaspalautteen ja dokumenttien kautta ja niitä peilataan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Jälkihuoltonuori vastaa itse asiakaspalautteeseen, sekä palaute kerätään jälkihuoltoprosessissa mukana olleilta toimijoilta. Palautteen keräämismenetelminä käytetään tavallisesti haastatteluja ja kyselylomakkeita. (Laaksonen 2004a, 47–48.) Opinnäytetyö tutkii nuorten kokemusta jälkihuollon vaikuttavuudesta arjenhallintataitojen tukemisessa ja opinnäytetyö osaltaan arvioi jälkihuollon onnistumista.

4 Nuoruus ja itsenäistyminen

Nuoruus on lapsuudesta irtautumisesta johtuvaa surua, mutta toisaalta iloa siitä mikä odottaa tulevaisuudessa. Se on aikaisemman kertaamista ja uuden läpikäymistä, jonka aikana nuoret toivovat, että aikuiset olisivat rinnalla eivätkä jättäisi nuorta oman onnensa nojaan liian aikaisin. (Sinkkonen 2010, 50.)

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, joissa jokaisessa on nuorelle uusia haasteita ja tehtäviä. Nuoruusiän varhaisvaiheessa (12-15 -vuotiaana) on valloillaan varsinainen biologinen murrosikä ja nuori usein protestoi vanhempia ja muita auktoriteetteja vastaan. Nuoruusiän keskivaiheella (15-18 -vuotiaana) nuori kokee samaistumisia ja minäkokemuksen selkiinnyttämistä, sekä omien rajojen kokeilua. Nuoruusiän loppuvaiheessa (18-20 -vuotiaana) nuori aloittaa itsenäistä elämää ja pohtii omaa asemaansa maailmassa. (Dunderfelt 2011, 84-85.) Opinnäytetyössämme keskitymme nuoruuden keski- ja loppuvaiheeseen, koska tuolloin itsenäistymisprosessi on keskeisessä roolissa.

Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat mm. Oman fyysisen olemuksen hyväksyminen, irrottautuminen vanhemmista ja valmistautuminen aikuiselämän rooleihin erilaisilla ammattiin, ihmissuhteisiin ja arvomaailmaan liittyvillä valinnoilla, sekä uusien suhteiden luominen ikätovereihin. Näiden kehitystehtävien onnistunut ratkaisu luo

hyvän perustan aikuisuuden haasteista selviytymiseen. Nuoruusiän kehitykseen lisähaasteita tuo erilaiset tapahtumat ja elämänmuutokset, jotka vaativat nuorelta sopeutumiskykyä. (Mustonen ym. 2013, 23.)

Robert J. Havighurst on luonut kehitystehtäväteorian, jonka mukaan kehitystä säätelee yksilön rakenteellisten kasvuvoimien ja ympäristön vuorovaikutus (Kuusinen 1997, 312). Havighurstin mukaan ihmisen kehitystehtävät ovat haasteita, joiden kohtaaminen ja joista selviytyminen mahdollistavat ihmisen kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen (Dundrefelt 2011, 85). Havighurstin teoriassa myöhäisnuoruuden vaihe sijoittuu ikävuosien 16-23 välille. Tähän myöhäisnuoruuteen kuuluvia kehitystehtäviä Havighurstin mukaan ovat: Emotionaalinen riippumattomuus omista vanhemmista, parisuhteeseen, avo- tai avioliittoon valmistautuminen, uravalinta ja ammattiin valmistautuminen sekä yksilöllisen eettisen ja moraalisen uskomusjärjestelmän kehittäminen. (Kuusinen 1997, 313-314.)

Nuoren itsenäistyminen tarkoittaa siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen. Itsenäistymiseen kuuluu kolme pääkriteeriä: vastuun ottaminen omasta itsestä, taloudellinen itsenäisyys ja itsenäinen päätöksenteko. Itsenäistyminen on useiden vaiheiden kokonaisuus ja selviytyäkseen näistä nuori tarvitsee laaja-alaisia taitoja, sosiaalisia kykyjä, persoonallisuuden kehitystä ja lähiverkostoa. Vaarassa syrjäytyä ovat ne nuoret, joilla osa itsenäistymisen kehitysvaiheista on jäänyt kesken. (Nurmi ym. 2014, 178-180.)

Nuoruudessa itsenäistyminen tapahtuu henkisellä tasolla. Nuoren on kehityttävä omaksi persoonakseen, jolla on omia mielipiteitä, asenteita ja mieltymyksiä. Nuori muodostaa uudenlaista suhdetta itseensä ja hän tiedostaa, ettei ole enää lapsi, muttei vielä aikuinenkaan. Itsenäistyminen on haastava ja kipeäkin prosessi, mutta se on kehityksen kannalta välttämätön vaihe. (MLL, N.d.) Itsenäistymistä ja irtaantumista ei voi ymmärtää ilman tietoa siitä mistä nuori irtaantuu ja keistä itsenäistyy. Prosessit pohjautuva siihen mitä aikaisemmassa kehityksessä on tapahtunut. (Sinkkonen 2010, 63).

Sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on todennäköisimmin enemmän kuormittavampia tekijöitä, kuin vanhempien luona kasvaneilla. Taustalla voi olla perheeseen liittyviä menetyksiä, kaltoinkohtelua, köyhyyttä sekä lastensuojelunjärjestelmän aiheuttamia kuormituksia. (Reinikainen 2009, 94.) Ongelmien kasautumisella on suuri

vaikutus aikuisiän selviytymiseen. Kodin ulkopuolella kasvaneet ovat kokeneet paljon sellaista, mikä usein tekee heidän aikuisiässä selviytymisestäkin hankalaa. Tarve emotionaaliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen tukeen on suuri. (Reinikainen 2009, 4.)

Nuoret suunnittelevat elämäänsä usein aiemmin opittujen ja automatisoituneiden ratkaisutapojen tai muilta omaksuttujen toimintamallien mukaan. Tämä voi rajoittaa nuoren omaa elämänhallintaa. Myös se, että ulkoiset mahdollisuudet ovat usein tiukan rajalliset, vähentää oman elämän yksilöllistä hallintaa. Lisäksi aiemmin tapahtuneet päätökset ja valinnat vaikuttavat monin tavoin myöhemmin tarjolla oleviin vaihtoehtoihin. Tällaisia päätöksiä ja valintoja ovat esimerkiksi peruskoulun jälkeen tehtävät koulutusvalinnat, tai lapsen saanti. Menestyksellinen oman elämän ohjaaminen luo pohjan nuoren hyvälle itsetunnolle, myönteiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille. (Nurmi 1997, 266-269.)

5 Hallittu arki – taitoja itsenäiseen elämään

Tärkeä kehitystehtävä nuoruudessa on itsenäistyminen ja siihen liittyvien elämän- ja arjenhallinnan taitojen opettelu. Suurin osa nuorista saa valmiudet itsenäiseen elämään omasta kotoa ja vanhemmiltaan, mutta kaikilla nuorilla tätä mahdollisuutta ei ole.

Elämässä arki koetaan yksilöllisesti ja jokainen rakentaa sitä yksilöllisesti suhteessa ympäröivään maailmaan. Arki muotoutuu elämänvaiheen ja -tilanteen mukaan, ja siihen kuuluu jokapäiväisiä asioita ja toimintoja. Arjenhallinta on käsitteenä laaja, eikä sillä ole yhtä selkeää määritelmää. Arjenhallinnasta puhutaan silloin, kun arki sujuu. Arjenhallinta vaatii arjen taitojen osaamista. Näihin arjen taitoihin kuuluu itsestä huolehtiminen, terveydestä ja hygieniasta huolehtiminen, ruoan valmistus, kodin hoito, raha-asioiden hoito ja eri viranomaisten kanssa asiointi. Itsestä huolehtimiseen liittyy myös riittävä uni ja ruokailu. Myös työelämän pelisäännöt ja yhteiskunnalliseen

vaikuttamiseen liittyvä osaaminen voidaan laskea osaksi arjenhallintaa. Itsenäistymässä oleva nuori harjoittelee näitä rutiineja, joista sujuva arki syntyy. (Korvela & Nordlund 2015, 194-195.) Hyvä arjenhallinta auttaa kokemaan elämän mielekkään ja luottamaan tulevaisuuteen. Se ylläpitää hyvinvointia ja terveyttä, sekä luo turvallisuutta. (Lindberg 2016, 9.)

Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa (2012-2015) määritellään arjenhallinta siten, että ihminen kykenee ottamaan vastuuta omasta elämästään, taloudestaan ja henkisestä hyvinvoinnistaan oma kehitysvaihe huomioon ottaen. Keskeisiä arjenhallinnan mahdollistajia ovat *koulutus, työllistyminen, terveys ja hyvinvointi sekä oman talouden hallinta*. Kehittämisohjelmassa mainitaan myös, että on korostettava perheen, vanhempien ja kasvattajan merkitystä nuoren arjenhallinnassa. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015 2012, 7.)

Myös Maailman Terveysäätiö määrittelee arjenhallinnan taidot kyvyiksi, jotka mahdollistavat tehokkaan selviytymisen arkielämässä ja sen haasteissa sekä vaatimuksissa. Unicefin ja Unescon mallin mukaan arjenhallinnan taidot voidaan jakaa alakategorioihin, kuten ongelmanratkaisutaitoihin, kriittisen ajattelun taitoon ja sosiaalisiin taitoihin. Arjenhallinnan käytännön taso, kuten *rahankäytön hallinta, virastoissa asiointi ja omasta terveydestä huolehtiminen* muodostuu näistä ominaisuuksista. (Miikkulainen N.d.)

Ihmisen hyvinvointi on niin ikään käsitteenä moniulotteinen. Sosiologi Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorian mukaan ihmisen hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat jaoteltu kolmeen osa-alueeseen:

- Aineellinen elintaso (*having*), johon kuuluu taloudelliset resurssit, asuinolosuhteet, työllisyys, koulutus ja terveys.
- Sosiaaliset suhteet (*loving*), johon kuuluvat suhteet esimerkiksi perheeseen ja sukuun, ystäviin ja yhteisöön.
- Itsensä toteuttaminen (*being*), johon kuuluu vaikuttamismahdollisuudet omaan elämään, poliittiset resurssit ja vapaa-ajan toiminnan mahdollisuudet. (Kestilä ym. 2015, 118.)

Elämänhallinta tarkoittaa taitoa pitää oma elämä koossa ja se on keskeinen hyvinvoinnin perusta. Se on henkinen voimavara, jonka avulla ihminen selviää kiireen keskellä stressitilanteista ja erilaisista vastoinkäymisistä. Elämänhallinta on tunne siitä, että kontrolli omasta elämästä on omissa käsissä. Se on kyvykkyyttä ottaa vastuuta omasta toiminnasta ja kontrolloida omaa käyttäytymistä ja ajattelua. Elämänhallinta sisältää omien taitojen ja osaamisen tiedostamisen, kehittämisen ja soveltamisen. Siihen liittyy itsetuntemus ja oman ympäristön tiedostaminen, sekä kyky hallita itseään ja ajatuksiaan ja sitä kautta myös tunteitaan. Se on kykyä hallita muutosta ja epävarmuutta ja kykyä hallita konflikteja sekä sopeutua muuttuviin tilanteisiin. (Kivinen 2013, 16-18.)

Elämänhallintaa kuvataan sisäisenä tai ulkoisena elämänhallintana. Kyse on ulkoisesta elämänhallinnasta silloin kun ihminen on pystynyt ohjaamaan elämäänsä ilman, että siihen on vaikuttaneet kovin monet ulkopuoliset tekijät. Puolestaan sisäinen elämänhallinta kehittyy lapsuudesta alkaen vähitellen oppimalla. Koulutus, ammatti, taloudellinen asema, sekä yksilön aineellisten tavoitteiden toteutuminen liittyvät keskeisesti ulkoiseen elämänhallintaan. Kun taas henkisten, eettisten, uskollisten tavoitteiden sekä haastaviin elämäntilanteisiin sopeutuminen sisältyy sisäiseen elämänhallintaan. (Riihinen 1996, 29).

Sisäistä elämänhallintaa jälkihuoltonuorella voi kuvastaa haastavista elämäkokemuksista selviytyminen ja niiden hyväksyminen. Lisäksi jälkihuoltonuori voi asettaa koulutukseen tai työuraan liittyviä tavoitteita ja sitoutua niiden saavuttamiseen. Omakohtainen päätöksenteko ja omasta elämästään vastuun kantaminen kuvastaa nuoren sisäistä elämänhallintaa ja tätä kautta nuoren itsenäistymistä.

Jälkihuoltonuorten elämänhallinnan taidoissa on tutkittu olevan ongelmia (Raitakari 2006; Noponen 2007). Tutkimustietoa ei ole siitä, millaisia elämänhallinnan ongelmia tai millä elämänhallinnan osa-alueilla ne ovat. Ilmiö kiehtoo, joten opinnäytetyömme kartoittaa kuinka riittäväksi nuoret itse kokevat elämänhallintataitojen tukemisen jälkihuoltoprosessin aikana.

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa nuorten arjenhallintataitojen riittävyyttä jälkihuollon jälkeiseen elämään. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa, onko jälkihuollon aikana saatu tuki riittävä. Opinnäytetyö tuo esiin jälkihuoltonuorten kokemuksia jälkihuollosta ja valmiuksista itsenäiseen elämään. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää toimeksiantajana toimineen yrityksen tuottamaa jälkihuoltopalvelua.

Kyselylomakkeessa käyttämämme tutkimuskysymykset perustuivat teorian tietoon nuorten itsenäistymisestä, sekä arjenhallintataidoista. Tutkimuskysymykset muotoilimme kohderyhmämme huomioiden selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi. Ennen tutkimuksen toteuttamista varmistimme vielä kyselylomakkeen sopivuuden toimeksiantajalta.

Tutkimusaineiston monipuolisuuden lisäämiseksi kyselylomakkeisissa pyydettiin haastateltavia kuvaamaan millaista tukea ovat saaneet, onko se ollut riittävää ja olisiko tukea tarvinnut olla enemmän. Tutkimuksen hyödyntäessä avoimia kysymyksiä tarkoituksena on esittää selkeä kysymys ja mahdollistaa vastausta varten tarvittava määrä tyhjää tilaa. Vastaajan on mahdollista avointen kysymysten avulla kertoa mitä hänellä on mielessään. Lomakkeen tulee olla ulkoasultaan selkeä ja helposti täytettävä. (Hirsjärvi ym. 2009, 200.)

7 Tutkimuksen toteuttaminen

7.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuskohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen tutkiminen. Tyypillisiä piirteistä laadulliselle tutkimukselle ovat lisäksi muun muassa tutkimuksen toteuttaminen joustavasti, tutkimussuunnitelman muuttaminen olosuhteiden sitä vaatiessa, aineiston koonti luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa sekä ihmisen suosiminen tiedon keruun välineenä. Tapauksia käsitellään ainetlaatuina, joten myös aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 161, 164.)

Tutkimusotteeksi valikoitui laadullinen tutkimusote, koska aihetta haluttiin tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti nuoren arjenhallintataitojen näkökulmasta. Laadullinen tutkimusote mahdollisti tapaamisen nuorten kanssa ja heidän kokemustensa kuulemisen. Laadullisen tutkimuksen avulla pystyttiin tuomaan esiin nuorten subjektiiviset kokemukset ja näkemykset koskien arjenhallintataitojen tukemista jälkihuollon keinoin. Tässä opinnäytetyössä nuoret olivat jälkihuoltopalveluiden asiantuntijoita.

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat 18-21 vuotiaat jälkihuoltonuoret. Opinnäytetyö toteutettiin käyttäen kyselylomaketta, jonka nuoret täyttivät itsenäisesti.

7.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksen tarkoituksena on koota valitulta joukolta vastauksia samoihin kysymyksiin. Tutkimukseen valikoituva kohderyhmä on yleensä otos jostakin tietystä perusjoukosta. Kyselytutkimuksessa käytetään tavallisimmin kyselylomaketta, joka kannattaa suunnitella huolella. Lomake on hyvä pitää niin lyhyenä, yksinkertaisena ja suoraviivaisena kuin mahdollista, koska liian monimutkaiset ja vaikeaselkoiset lomakkeet karkottavat vastaajia ja vaativat vastaajilta enemmän aikaa. Lomakkeen kysymyksiin tulee kiinnittää huomiota ja pohtia kuinka pitkiin kysymyssarjoihin vastaajat motivoituvat vastaamaan. Kyselylomakkeeseen tulee liittää vastaajien henkilöllisyyttä koskevia tietoja vain siinä määrin, kun se on perusteltua. Lisäksi tulee pohtia mitä taustatietoja tutkimustulosten selvittämiseen tarvitaan ja näiden tietojen kerääminen kannattaa rajoittaa minimiin, sillä osaltaan ne lisäävät kyselyn monimutkaisuutta ja pituutta, lisäksi ne voidaan kokea yksityisyyttä loukkaaviksi ja turhaksi uteluksi. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2007.)

Kartoitimme kyselytutkimuksella jälkihuoltonuorten kokemuksia jälkihuollosta ja sen vaikuttavuudesta arjenhallintataitojen tukemisessa. Opinnäytetyössä käytetyn teoreettisen viitekehyksen pohjalta määrittelimme tutkimuksessa arjenhallintataidoiksi *asumisen, etuudet ja palvelujärjestelmän tuntemuksen, rahankäytön ja terveydestä huolehtimisen*.

7.3 Aineiston keruu

Aineiston keruu alkaa päättämällä, mitä kysymyksiä kyselyssä halutaan kysyä ja kuinka suuri otanta on validi tutkimuksen kannalta? Tämä vaikuttaa myös tutkimuksen luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, ovatko kyselyyn osallistuvat nuoret entuudestaan tuttuja vai eivät. Lisähaasteita tutkimuksen toteuttamiseen tuo tutkimuksen eettisyys ja nuorten anonymiteetin varmistaminen. Nuorten anonymiteetin turvaamiseksi opinnäytetyöstä ei ilmene vastaajien ikää tai

sukupuolta. Kyselyyn osallistuvilta kysytään lupa käyttää aineistoa opinnäytetyössämme.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeilla, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Kysymykset rakentuivat tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisesti. Halusimme opinnäytetyössämme kartoittaa nuorten kokemuksia liittyen asumisen taitoihin, etuuksiin ja palvelujärjestelmän tuntemiseen, rahankäyttöön ja terveydestä huolehtimiseen. Avoimilla kysymyksillä halusimme antaa nuorille mahdollisuuden kertoa tarkemmin jälkihuollon tarjoamasta tuesta liittyen arjenhallintaan.

Kyselyyn osallistui kymmenen jälkihuollon piirissä olevaa nuorta ja kyselyt toteutettiin alkuvuonna 2018. Kyselyyn osallistuneet nuoret valittiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa satunnaisotoksella, kuitenkin pohtien hieman, ketkä yrityksen jälkihuoltoasiakkaista voisivat lähtökohtaisesti olla halukkaita kyselyyn osallistumaan. Yrityksellä oli opinnäytetyön tekohetkellä 17 jälkihuollon piirissä olevaa nuorta, joista 10 valikoitui opinnäytetyöhömmme.

Tämän jälkeen valikoiduilta jälkihuoltonuorilta kysyttiin kasvotusten halukkuus osallistua kyselyyn. Tässä yhteydessä kerrottiin myös, mikä on kyselyn tarkoitus ja tiedotettiin nuoria siitä, että heidän henkilötietojaan ei tulisi missään vaiheessa esille. Kaikki kysytyt nuoret suostuivat osallistumaan kyselyyn. Annettuaan suostumuksen, nuoren kanssa sovittiin missä ja milloin kysely toteutetaan.

Kysely toteutettiin sekä opinnäytetyömme toimeksiantajana toimineen jälkihuoltoa tarjoavan yrityksen tiloissa, että nuorten itsensä valitsemissa tapaamispaikoissa informoituna kyselynä. Informoidun kysely tarkoituksena on, että kohderyhmälle toimitetaan kyselylomakkeet henkilökohtaisesti. Tämä mahdollistaa aineiston kerääjien kuvailla kyselyä, kertoa työstä ja vastata mahdollisiin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2013,196–197.)

Kyselyyn osallistuneista kuusi nuorta täyttivät lomakkeen yrityksen tiloissa ja neljä toivoi kyselyn tapahtuvan muualla, kuten kahvilassa tai nuoren kotona. Tarkoitus oli, että tilanne olisi nuorelle jännitteetön ja rento, joten tämän vuoksi nuorelta kysyttiin missä hän kyselyn haluaisi toteuttaa. Ennen kyselylomakkeen täyttämistä kerta-

simme vielä mihin aineistoa tullaan käyttämään ja kävimme lomakkeessa olevat kysymykset läpi. Jokainen nuori täytti kyselylomakkeen itsenäisesti ja lomakkeen täyttäminen kesti vastaajasta riippuen 10-35 min. Lomakkeessa oli jätetty riittävästi tilaa vastauksille ja nuoret saivat ohjausta tilanteessa, jos kokivat sen tarpeelliseksi. Esimerkiksi kysymyksiä tarkennettiin sanallisesti, mikäli nuori koki, ettei ymmärrä täysin kysymystä.

7.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi voi olla luonteeltaan laadullisessa tutkimuksessa analyyttistä tai synteettistä. Teema-alueisiin luokiteltaessa ja systemaattisesti jäsentäessä aineisto edustaa analyyttistä. Aineistosta on kuitenkin tärkeää löytää synteisiä luova kokonaisuus, aineiston kannattamisen takia. (Kiviniemi 2001, 78.) Laadullisen tutkimuksen aineisto ei vastaa yleistettävyyteen, vaan tutkimuksen analyysissa kuvataan tapahtumaa, ilmiötä tai pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa luomalla teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavalle ilmiölle. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88).

Analyysin tarkoituksena on tiivistää ja selkeyttää tutkimustuloksia ja näin luoda uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. (Eskola & Suoranta 2003, 137). Aineiston analyysi tulisi aloittaa aineistoa kerätessä ja analyysitavan tulisi olla hyvissä ajoin selvillä. Kerätessä aineistoa tutkija voi aloittaa analysointia havainnoimalla asiansynteiksi esimerkiksi toistuvuuden perusteella. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136.) Aineiston analyysiä helpottaaksemme jaoimme tutkimuskysymykset teemoihin, jotka vastasivat määritelmäämme arjenhallintataidoista.

Teemoittelun avulla aineistosta etsitään teemoja eli tekstin pääkohtia. Teemoittain kerätty aineisto järjestetään siten, että valitaan teemat, jonka jälkeen jokaisen teeman alle kerätään aineistosta siihen liittyviä viittauksia. Teemoittelu edellyttää tutkimusaineistoon perehtymistä, jotta aineistosta löydetään teemat ja niiden väliset merkitykset. Teemojen merkityksiä voidaan tarkastella suhteessa toisiin teemoihin tai täysin itsenäisesti. (Moilanen & Räihä 2010, 55–57)

Aineistoa luokiteltaessa teemoihin informaatio, jota analysoidaan voi olla litteroitu haastatteluaineisto, muu aineisto tai dokumentti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Opin- näytetyössämme luokiteltavaa aineistoa olivat kyselylomakkeet, joihin nuoret olivat vastanneet. Kyselyjä toteutettiin yhteensä kymmenelle nuorelle. Kyselyissä oli sekä strukturoituja kysymyksiä, sekä avoimia kysymyksiä ja ne olivat jaettu kahdelle A4 kokeiselle sivulle. Analysoitavaa materiaalia saimme kasaan näin ollen yhteensä 20 A4 sivua, jotka sisälsivät kymmenen kyselyyn osallistuneen nuoren kokemuksia jälkihuol- lon tuesta arjenhallintataitoihin.

Aineiston analyysi alkoi aineiston läpikäymisellä. Luimme nuorten vastauksia läpi mo- nia kertoja ja löysimme yhtäläisyyksiä vastausten välillä, sekä karsimme aineistosta tutkimuksen kannalta epäoleelliset vastaukset. Toisin sanoen aloitimme aineiston pelkistämällä. Pelkistäminen voi olla aineiston informaation tiivistämistä tai pilkko- mista osiin. Pelkistämistä voi olla aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavien ilmaisu- jen etsimistä, joita voidaan esimerkiksi alleviivata erivärisillä kynillä. (Tuomi & Sara- järvi 2009, 109.) Pelkistimme aineistoa rajaamalla pois materiaalia, jotka eivät olleet validia aineiston analyysin kannalta. Tällaista materiaalia olivat esimerkiksi ”en tiijä” tai ”evvk”-vastaukset.

Pelkistämisen jälkeen ilmaisut ovat keskeistä jakaa teemoihin. Lukijalle tulee kertoa teemoittelun perusteet ja alkujuuret luokittelun syntymisestä. Tutkimustuloksia kan- nattaa rikastaa esim. suorilla haastattelulainauksilla lukijan auttamiseksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Aineiston pelkistämisen jälkeen teemoittelu tapahtui kyselyn vastauksista yhteneväisyyksien etsimisellä. Määrittelimme etsittävät teemat valmiiksi tutkimuskysymysten asettelulla. Halusimme tutkia nuorten kokemuksia liittyen asu- misen taitoihin, etuuksien ja palvelujärjestelmän tuntemukseen, rahankäyttöön ja terveydestä huolehtimiseen.

Luimme materiaalin läpi ja etsimme vastauksista yhteneväisyyksiä tutkittaviin tee- moihin liittyen. Kirjoitimme ylös vastaukset ja jaoimme erivärisillä tusseilla eri tee- moihin sopivat vastaukset. Teimme aineiston analyysissä johtopäätöksiä yhtenevien ja tutkimuskysymyksiin vastanneiden materiaalien pohjalta. Opinnäytetyössämme käytämme suoria sitaatteja joistakin nuorten haastatteluvastauksista ja nämä sitaatit

luokittelemme koodeilla, esimerkiksi V1, sen mukaan kuka vastaajista on sitaatin takana.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkimuksen toteuttamisen selostus. Olosuhteet aineiston tuottamiseen ja aineiston luokitteluperusteet tulee selittää totuudenmukaisesti ja tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.) Tutkimustulosten arvioinnin mahdollistamiseksi tutkijan tulee välittää tarpeeksi tietoa lukijalle tutkimuksen tekemisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138).

Laadullista tutkimusta voidaan arvioida validiudella. Validius on mittari tutkimusmenetelmän kyvystä mitata juuri tutkittavaa asiaa. Kyselylomakkeilla toteutettavassa tutkimuksessa vastauksia on hankala arvioida, koska vastaajat saattavat ymmärtää eri tavalla tutkimuskysymykset kuin tutkija. Tutkijan analysoidessa vastauksia oman ajattelumallinsa kautta, tulokset eivät välttämättä ole valideja. Haastattelututkimusta tehdessä tulee ajatella, että ihmiset, kuvaukset ja kokemukset ovat ainutlaatuisia, eikä kahta samanlaista ole. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

Lisäksi laadullista tutkimusta voidaan arvioida reliaabeliudella. Reliaabelius eli toistettavuus tarkoittaa sitä, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan sama tutkimustulos kahdella eri tutkimuskerralla. (Hirsjärvi ym. 2007, 226; Hirsjärvi & Hurme 2001, 186). Lisäksi reliaabelius voidaan todeta myös, jos kaksi tutkijaa päätyvät samaan tulokseen. (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tähän vaikuttaa laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu. Tulosten tulee heijastaa tutkittavien ajatusmaailmaa niin hyvin kun on mahdollista. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 186) painottavat kuitenkin, että ajassa tapahtuva muutos on ihmiselle ominaista. Tästä syystä reliaabeliuden määritelmästä on luovuttava tutkimuksessamme.

7.6 Eettisyys

Eettisiä kysymyksiä tulee pohtia jo ennen tutkimuksen aloittamista, sekä tutkimusta tehtäessä. Tutkimusaiheen valinta on ensimmäinen eettisen pohdinnan aihe. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tulee tutkimukseen osallistuminen varmistaa ja antaa osallistujille tarvittavat tiedot tehtävästä tutkimuksesta (Hirsi-järvi ym. 2007, 25).

Tutkimuksen osallistujina on lastensuojelun asiakkaita, joten anonymiteetin säilyttäminen on suuri osa tutkimuksen eettistä perustaa. Anonymiteetin säilyttämisen avulla tutkijalla on oikeus tutkimustulosten julkaisemiseen. Lisäksi tulee huolehtia, ettei tutkimus aiheuta haittaa tutkittaville. Anonyyminä pysyminen mahdollistaa rohkeuden osallistua ja kertoa asioista rehellisesti tutkimuksen aikana. (Mäkinen 2006, 115.)

Tutkimuksen eettisyyttä tuki kyselyyn osallistuneille nuorille etukäteen annettu tieto siitä mihin tutkimusaineistoa tullaan käyttämään ja siitä, että nuorten anonymiteetti varmistetaan. Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja tutkimus oli mahdollista keskeyttää missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Tutkimukseen osallistuvat nuoret saivat ennakkotietoa tutkimuksesta, sekä mahdollisuuden miettiä tutkimukseen osallistumista. Kyselyt toteutettiin nuorten valitsemissa neutraaleissa ympäristöissä heidän yksityisyyttään kunnioittaen.

Tietojen käsittely tapahtui eettistä perustaa huomioiden, eli luottamuksellisesti ja tutkimusaineisto hävitettiin oikeaoppisesti heti aineiston analyysin jälkeen. Tutkimustuloksissa ei selviä kyselyyn osallistuvien sukupuolta, ikää tai jälkihuoltoprosessin kesto-aikaa. Tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen osallistujilla oli oikeus kieltäytyä aineiston käyttäminen lopullisessa tutkimuksessa.

8 Nuorten kokemuksia jälkihuollon tuesta arjenhallinnassa

Alla kuvatut tulokset perustuvat kyselyyn osallistuneiden nuorten kokemuksiin jälkihuollon tuesta koskien arjenhallintaa. Opinnäytetyömme toimeksiantajalla, lastensuojelun avohuollon palveluja tarjoavalla yrityksellä, oli tutkimushetkellä asiakkaana Keski-Suomen alueella 17 jälkihuolto nuorta, joista kyselyyn osallistui yhteensä kymmentä nuorta. Kyselyyn osallistuneet nuoret olivat ikähaarukaltaan 18-21 -vuotiaita. He olivat olleet jälkihuollon asiakkaina puolesta vuodesta kolmeen vuotta. Jaoimme tutkimustulokset neljään osioon: Kokemus jälkihuollon tuesta asumisen taidoissa, kokemus jälkihuollon tuesta etuuksien ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa, kokemus jälkihuollon tuesta rahakäytössä ja kokemus jälkihuollon tuesta terveydestä huolehtimisessa.

8.1 Kokemukset tuesta asumisen taidoissa

Asumisen taitojen voidaan sanoa olevan arjen kokonaisuuksien hallintaa ja asioita, jotka mahdollistavat turvallisen elämäntyylin. Asumiseen liittyviä taitoja voi olla esimerkiksi kyky ylläpitää tasapainoista taloutta, kodinhoitoon liittyvät asiat, kodin huoltotyöt ja järjestyssääntöjen noudattaminen. (Jokinen N.d, 4) Itsenäistyvän nuoren kanssa on tärkeää käydä läpi myös ongelmatilanteita, kuten jos nuorella ei ole rahaa vuokraan tai ruokaan, tai mikä on laskujen maksujärjestys. Oleellista on, että nuori saa tukea ajoissa, ennen kuin ongelmat alkavat kasaantumaan. Tärkeää on myös, että asioita ei tehdä nuoren puolesta, vaan yhdessä nuoren kanssa häntä tukien ja auttaen. (Jokinen N.d, 10.)

Jälkihuollon tarjoamassa tuessa tärkeä osa on tuki asumiseen liittyvissä asioissa, kuten kodinhoidossa ja ruoanlaitossa. Nuoria valmennetaan itsenäisen asumisen taitoihin monessa sijaishuoltoyksikössä jo sijoituksen aikana. Nuori voi esimerkiksi käydä harjoittelemassa yksin asumista viikonloppuisin tai muutaman viikon jaksoissa asumisharjoitteluyksikössä. Jälkihuoltoon oikeutetun nuoren asuminen voidaan järjestää eri tavoin riippuen nuoren tuen tarpeesta. Nuori voi asua itsenäisesti vuokra-asunnossa, johon annetaan tarvittavaa tukea, tai hän voi siirtyä esimerkiksi laitoksen yhteydessä sijaitsevaan tukiasuntoon. (Pukkio & Hoikkala 2016, 21-22.)

Valtiontalouden tarkastusviraston (2012) tekemän raportin mukaan olemassa olevat jälkihuollon asumispalvelut ovat riittämättömiä. Kaikilta nuorilta ei luonnistu tukiasunnoissa asuminen ja osa nuorista tarvitsisi enemmän tukea mitä nykyisessä palvelujärjestelmässä on saatavilla. Itsenäistynyt nuori saattaa tarvita esimerkiksi mielen-terveyshuollon asumispalveluja ja tukea lastensuojelun jälkihuollon sijaan. (Hoikkala 2016, 42.) Opinnäytetyössämme kaikki kyselyyn osallistuneet nuoret asuivat itsenäisesti vuokra-asunnoissa.

Kyselyyn osallistuvat nuoret kokivat pääosin olevansa tyytyväisiä tarjottuun jälkihuollon tukeen liittyen asumisen taitoihin. Yksi nuorista koki, ettei ole tarvinnut apua asumisen taitoihin jälkihuoltoprosessin aikana. Nuoret kokivat tärkeäksi asiaksi raha-asioissa auttamisen ja eräs nuori kommentoi hyvänä asiana laskujen hoitamiseen liittyvän tuen.

”ootte pakottanu avaamaan ja maksamaan laskut.” (V1)

Raha-asoiden hoitamisen lisäksi nuoret nostivat vastauksissa esille siivous ja ruuanlaitto avun. Tutkimus nosti esille nuorten positiivisia kokemuksia yhdessä työntekijän kanssa kaupassa käymisestä, sekä konkreettisesti siivouksen opettamisesta.

”On kivempi siivota yhdessä ja se, että auttaa tiskaamisessa.” (V5)

Useampi nuori nosti esille, kuinka ruuan laittaminen on auttanut asumisen ja arjen taitoja. Muita nuorten kokemuksia asumiseen liittyvistä taidoista oli jälkihuollon tarjoama tuki mielenpäällä olevien asioiden selvittämiseen.

”Yleisesti jos mulla on jotain mielen päällä, siihen tulee vastaus tai se selvitetään. Olen saanut neuvoa paljonkin raha-asioissa ja muissakin elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Mun mielenterveys on melko vahvoilla ja mulla ei niin sanottua ”hätää” ole niinkuin jollakin toisella voisi olla, apu mitä tähän mennessä olen saanut on ihan kaikin puolin riittävä.” (V3)

Eräs vastannut nuori kuvasi tueksi asumiseen taitoihin sen, että on joku saatavilla, jos jotain ei itse osaa tai jaksa hoitaa. Eräs nuori kuvaa asumisen taitojen tueksi että

”aina kysytään, onko vuokra maksettu.” (V7)

8.2 Kokemukset tuesta etuuksien ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa

Monimutkaisissa palvelujärjestelmän viidakoissa itsenäisesti toimiminen voi olla nuoralle vaativaa (Hoikkala 2016, 35). Jälkihuoltonuorella on käytössä samat palvelut kuin muillakin kansalaisilla. Palvelut ovat hajanaisia ja vaarana on, että nuori tippuu systeemin ulkopuolelle, koska ei osaa hakeutua oikean palvelun äärelle. (Heino 2014.)

Jälkihuolto pyrkii edistämään yksilön hyvinvointia ja jälkihuollon sosiaalinen tuki sisältää konkreettista auttamistyötä, sekä neuvontaa esimerkiksi erilaisten sosiaaliturvatuksien hakemisessa, asumisen tukemisessa, sekä muita elementtejä, joilla tuetaan nuoren yhteiskunnan normien mukaista elämää. (Valkama 2017, 16.) Jälkihuollon tuki voi olla konkreettisesti sitä, että apua tarjotaan erilaisten lomakkeiden täyttämässä, virastoissa asioimisessa ja vaikkapa kotivakuutuksen hankinnassa. Jälkihuollon psykososiaaliseen tukeen kuuluu myös palveluohjaus, eli nuorta ohjataan niiden palvelujen piiriin, joita hän tarvitsee, kuten terveyspalvelut tai työvoimatoimisto. (Pukkio & Hoikkala 2016, 19.)

Tuija Erosen (2013) huostaanotettujen lasten seurantatutkimuksessa käy ilmi, että tärkeimmät jälkihuollolle asetetut tavoitteet liittyivät opiskeluun, itsenäiseen asumiseen / arkeen ja raha-asoiden hoitoon. Tuen muodoiksi mainittiin muun muassa avustaminen asunnon ja opiskelupaikan hankinnassa ja psykososiaalinen tuki. (Erosen 2013, 72.) Törrösen ja Vauhkonen (2012) tutkimuksessa haastateltujen nuorten itsenäistymiseen liittyvät kipukohdat olivat riittämättömät taidot omasta kodista huolehtimiseen, sekä vaikeudet selvitä talouden ja asumisen ylläpidosta. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 102)

Kyselytutkimuksessa nuoret määrittivät etuudet opintotukeen, asumislisään, toimeentulotukeen ja työttömyysetuuksiin. Kaikki kyselyyn vastanneet nuoret kokivat

tarvinneensa ja saaneensa tukea etuuksien hakemiseen ja palvelujärjestelmän tuntemukseen. Vastanneista kaikki olivat hakeneet tai ovat hakemassa toimeentulo- ja asumistukea.

"Olen saanut apua vuokranmaksuihin silloin kun opiskelin enkä ollut töissä. Apua sain aina kun pyysin, Siitä en voi pahaa sanaa sanoa, ett-eikö jälkihuolto olisi riittävä apu lähteä rakentamaan omaa elämää laitos ajan jälkeen." (V9)

"Kyllä, mulle on kerrottu, näytetty sormella tietokoneen näytöstä, osoitettu ja korvista pitäen huudettu miten homma pelaa". (V5)

8.3 Kokemukset tuesta rahankäytössä

Jälkihuoltonuorelle tarjotaan välttämättömän toimeentulon lisäksi taloudellista tukea asumiseen, koulutukseen ja muihin itsenäistymiseen liittyviin kuluihin. Toimeentulotuen lisäksi itsenäistymisvarat katsotaan jälkihuoltonuoren taloudelliseksi tueksi. (Pukkio & Hoikkala 2016, 22.) Törrösen ja Vauhkosen (2012) tutkimuksessa nuoret arvioivat arjen taitojaan ja olivat useimmiten epävarmoja rahankäytön suhteen. Kun puhuttiin itsenäisen elämän epäkohdista, sijoitettuina olleet nuoret mainitsivat usein taloudelliset tekijät. Tutkimuksessa kävi ilmi, että nuoret eivät kokeneet talouden vaikuttavan hyvinvointiin silloin, kun nuorten talous oli kunnossa. Elämää haittaavaksi epäkohdaksi se nousee silloin, kun nuorella on taloudellisia vaikeuksia. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 57.) Tutkimuksessa nuoret arvioivat, että heikoiten heidän käytössään oleva raha riittää ruokaan ja perhesuhteiden ylläpitoon (Törrönen & Vauhkonen 2012, 63).

Kyselyymme vastanneet nuoret kokivat saaneensa jälkihuollolta tukea rahankäytön suunnittelussa, laskujen maksamisessa ja verkkopankin käyttöön liittyvissä asioissa. Tutkimuksesta nousi esille huoli jälkihuoltonuoren rahan käytöstä. Osa vastanneista nuorista nosti esille tuen tarpeen velkakierteestä selviämiseen ja ulosottoviraston

kanssa maksusuunnitelmien tekoon. Eräs nuori koki hyväksi, että jälkihuollon työntekijä ”pakotti avaamaan ja vielä maksamaankin ne laskut mitkä eteisessä on pölyyntynyt.” (V1)

Kyselyyn osallistuneet nuoret nostivat esille myös haasteen mitoittoa käytössä olevan rahan koko kuukaudelle. Eräs nuori kuvaa saamaansa tukea rahankäytössä:

”Kyllä mun kanssa joka kerralla rahasta puhuttiin. Se on vaan loppujen lopuks musta itsestäni kiinni, miten sitä rahaa käytän. Maksanko laskut vai teenkö jotain muuta. Kuun lopussa sen sit aina muistaa, kun ei oo ruokaa kaapissa tai laskut on maksamatta.” (V3)

Nuoret nostivat esille konkreettisen tuen lisäksi merkitykselliseksi rahasta ja rahankäytöstä keskustelun jälkihuollon työntekijän kanssa. Kaikki nuoret kokivat, että ovat saaneet tarvittaessa keskusteluapua rahankäyttöön liittyvissä asioissa jälkihuollon työntekijän kanssa.

8.4 Kokemus tuesta terveydestä huolehtimisessa

Törrösen ja Vauhkonen (2012) tutkimuksessa käy ilmi, että rahan käytön lisäksi nuorilla on vaikeuksia myös ruokavalion ja painonhallinnan suhteen. Tutkimuksessa nuoret ovat nostaneet esille huolta terveydestään ja ruokavaliolla on suuri merkitys nuoren terveydelle. Taidot tai jaksaminen valmistaa itse ruokaa, sekä nuoren vähäiset varat voivat altistaa nuorta huonolle ruokavaliolle ja täten mahdollisuuteen syödä terveellisesti. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 57)

Nuoren oman terveydentilan kokemiseen vaikuttavat lapsuuden kokemukset ja nuoruuden erilaiset sattumukset ja kolhut. Nuorella voi olla myös päihteiden väärinkäyttöä, joka osaltaan alentaa hänen terveyttään. Myös vanhempien päihteidenkäyttö tai mielenterveyden ongelmat voivat olla nuoren terveydellisten vaikeuksien taustalla. Jälkihuoltonuorten kohdalla ei voida myöskään ohittaa sitä, että he ovat usein joutuneet eri tavoin kaltoin kohdelluiksi, joka jättää nuoriin sekä fyysisiä, että psyykkisiä jälkiä. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 84.)

Lapsuudessa ja nuoruudessa opitut tavat ja terveystottumukset vaikuttavat läpi elämän. Terveys kulkee mukana nuoren itsenäistymisessä itsensä ja muiden arvostamisena ja hyvinvointina. Terveys voi näkyä nuoren elämässä myös negaation kautta väsymyksenä, masennuksena ja itsetuhoisuutena. Nuoren ote omasta terveydestä voi lipsua myös päihteiden väärinkäytön vuoksi. (Puuronen 2015, 6.)

Kyselyymme osallistuneet nuoret määrittelivät terveyteen liittyviksi asioiksi terveellisen ruokavalion, päihteiden riskeistä puhumisen ja terveydenhuoltoon liittyvät palvelut. Vastanneet nuoret kokivat terveyteen liittyvän tuen hyvin arkiseksi

”Jotain pientä tukea mä oon kai saanu. Esim ruokavalioon liittyen.

Mulle on kiukuteltu, jos oon syöny vaan kolmioleipiä ja ostanu energiajuomia. Salaatista lautasella on puhuttu.” (V3)

Eräs nuori taas koki saaneensa apua tilanteeseen, jossa koki haastavaksi terveydenhuollossa asioimisen.

”Mut neulakammoisena pakotettiin verikokeisiin kun en yksin uskaltanut.” (V1)

Yksi kokemus tuesta terveydestä huolehtimisesta oli: *”on mulle tupakoinnin riskit kerrottu moneen kertaan ja sanottu ettei se hyväksi ole.”* (V7) Muita päihteitä nuoret eivät nostaneet esille kyselytutkimuksessa.

Kaksi kyselyyn vastanneista nuorista vastasi ”olen” ilman erittelyä tukitoimista, joita ovat terveydenhuoltoon liittyen saaneet. Yksi nuori ei kokenut tarvinneensa terveyteen liittyvää tukea.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa toimeksiantajan asiakkaina olevien nuorten kokemuksia jälkihuollon tarjoamasta tuesta liittyen arjenhallintataitoihin. Tutkimusta

tehdessä toimeksiantajalla oli Keski-Suomen alueella 17 jälkihuolto nuorta. Kyselytutkimukseen osallistui 10 nuorta. Tutkimuksesta olisi saanut kattavamman laajentamalla kyselytutkimusta organisaation kaikkiin jälkihuolto nuoriin, joita on ympäri Suomea. Ajankäytön ja muiden tekijöiden asettamissa rajoissa ja resursseissa päädyimme kuitenkin toteuttamaan tutkimuksen koskien ainoastaan Keski-Suomen yksikön jälkihuolto nuoria.

Pienen aineiston vuoksi, tarkkojen johtopäätösten tekeminen on vaikeaa. Nuorille suunnatun kyselyn vastauksiin vaikuttaa vastausajankohta ja nuoren sen hetkinen mielentila ja elämäntilanne. Avoimien kysymyksien tarkoitus oli tuoda esiin nuoren oma kokemus eri aihealueista, mutta osa nuorista vastasi kysymyksiin kuitenkin erittäin niukasti tai ei lainkaan. Tämän vuoksi nuorten omien kokemusten esiin nostaminen oli haastavaa. Myös erään nuoren kyselyssä käyttämä sana ”pakottaa”, luo hie man väärän mielikuvan jälkihuollon vapaaehtoisuudesta nuorelle. Nuorten vastauksista kävi esille, että nuoret olivat tyytyväisiä saamaansa jälkihuollon tukeen. Heistä suurin osa koki, että apua on ollut saatavilla, kun siihen on ollut tarve.

Lastensuojelun jälkihuolto on tutkittu jonkin verran viime vuosina ja siitä on tehty muun muassa opinnäytetöitä. Myös joissakin pro gradu -tutkielmissa on selvitetty täysi-ikäisten jälkihuollon toteutumisesta, nuorten selviytymistä laitossijoituksen jälkeen, sekä jälkihuollossa olevien nuorten elämänhallintaa. Sosiaalialan järjestöjen tutkimus- ja kehittämishankkeiden, sekä erilaisten projektien yhteydessä on myös tutkittu jälkihuolto a. Esimerkiksi Nuorten Ystävät ry:n ylläpitämä Pohjolakoti on tutkinut ja kehittänyt aktiivisesti jälkihuoltopalveluja. Useimmista tutkimuksista on käynyt ilmi, että nuoret tarvitsevat yksilöllisempää ja kokonaisvaltaisempaa apua. Sijoituksen päättymisen jälkeistä elämässä selviytymistä on tutkittu kuitenkin vain vähän ja tarve sijoituksen jälkeisiin vaiheisiin liittyvällä tutkimuksella on olemassa. Toistaiseksi jälkihuoltotutkimukset ovat keskittyneet lähinnä itsenäistyviin nuoriin ja takaisin omaan perheeseensä siirtyneiden lasten jälkihuolto a on tutkittu hyvin vähän. (Känkäinen & Laaksonen 2006, 43.)

Lastensuojelun kehittämisohjelmaan (2006) on kirjattu, että lastensuojelun jälkihuollon tavoitteena on tarjota laadukasta jälkihuolto a tasapuolisesti kaikille sijoitettuna olleille lapsille ja nuorille, paikkakunnasta tai sijoitusmuodosta riippumatta. Tavoit-

teenä on, että jälkihuollollinen tuki on jatkuvaa ja riittävää ja että jo sijaishuollon aikana kirjataan konkreettiset ja sopivan kokoiset tavoitteet jälkihuoltosuunnitelmaan, jolloin myös käsitellään tietoisesti itsenäisessä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. (Känkäinen & Laaksonen 2006, 49.) Eli on tärkeää, että itsenäisten taitojen opettelu aloitetaan jo hyvissä ajoin nuoren sijaishuoltopaikassa ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä tehdään sijoitetun nuoren, sijaishuoltopaikan ja tulevan jälkihuollon työntekijän välillä riittävän kauan ennen nuoren itsenäistymistä.

On tärkeää muistaa, että jokaisen jälkihuoltonuoren lähtökohdat ja tarpeet ovat erilaiset. Osa nuorista tarvitsee pitkäkestoista ja hyvin intensiivistä tukea monella eri elämän osa-alueella ja osalle nuorista riittää kevyempi palveluohjaus. Keskeistä on, että palvelut saadaan vastaamaan nuorten tarpeisiin mahdollisimman joustavasti ja asiakaslähtöisesti. (Pukkio & Hoikkala 2016, 18.)

Jälkihuoltoa tulee toteuttaa nuorta kuunnellen ja hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden. Mielestämme on tärkeää kartoittaa nuoren tuentarvetta ennen jälkihuoltoa, sen aikana ja myöskin jälkihuollon päättyessä. Laadukkaalla ja hyvin toteutuneella jälkihuollolla on myös yhteiskunnalle taloudellisesti positiivisia vaikutuksia, koska parhaimmillaan jälkihuollolla ehkäistään nuoren pitkäaikainen syrjäytyminen.

Opinnäytetyössämme keskityimme tutkimaan jälkihuoltonuoren arjenhallinnan taitoja ja niiden tukemista, mutta jälkihuolto sisältää käytännössä paljon muutakin. Tutkimusta voisi laajentaa esimerkiksi psykososiaalisen tuen tai läheisverkoston tukemisen puolelle.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret kohtaavat paljon erityisiä haasteita itsenäistyessään. Tutkimukset ovat osoittaneet heidän pärjäävän ikätovereitaan heikommin nuorina aikuisina. Tämä nostaa kysymyksen siitä, mitä ja miten pitäisi tehdä toisin, jotta sijoitetuilla nuorilla olisi parhaat mahdolliset eväät elämässä pärjäämiseen. (Hoikkala 2016, 31-32.) Herää myös kysymys, olisiko joidenkin nuorten kohdalla aiheellista jatkaa asumista sijaishuoltopaikassa vielä 18 -vuotta täytettyään. Eiväthän kaikki nuoret ole kypsiä itsenäistymään biologisesta perheestäänkään vielä täysi-ikäistyttyään.

LÄHTEET:

Bardy, M. 2013 Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 4.painos. Tampere.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14.-15. painos. Helsinki: WSOY.

Eriksson, S & Karppinen, R. 2016. Kvantitatiivinen tutkimus Helsingin jälkihuoltoon uuden toimintatahtoisuudesta ja palvelujen käytöstä asiakaskirjojen valossa vuosina 2013-15. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta Sosiaalinen. Viitattu 28.1.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/168523/ErikssonKarppinen_sosiaalitojo.pdf?sequence=2

Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Raportti 4. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.3.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-%209.pdf?sequence=1

Heino, T. 2014. Lastensuojelun jälkihuolto pohjoismaisen tutkimuksen aiheena. Viitattu 10.3.2018. <http://www.allipaasikivensaatio.com/userData/alli-paasikiven-saatio-8ii/apuraharaportti2013-pohjoismainen-tutkijaryhma.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Uudistettu painos. Tammi.

Hoikkala, S. 2016. Havaintoja jälkihuoltoon koskevasta kokemuksesta ja tutkimustiedosta. Teoksessa: Pukkio, S. & Hipp, T. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltoon. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Jokinen, S-M. N.d. Kaikki lähtee kotoa. Opas lapsuudenkodista itsenäistyvän nuoren asumisen tukemiseen. Nuorisosaatoliitto ry. Viitattu 10.3.2018. http://www.nal.fi/wp-content/uploads/2015/10/NAL_Kaikki_l%C3%A4htee_kotoa_B5.pdf

Kestilä, L., Kauppinen, T. & Karvonen, S. 2015. Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa: Myllyniemi, S. (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Viitattu 4.2.2018. https://tietoaanurista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Kivinen, J. 2013. HIDASTA HETKEKSI Elämäntaitojen työhöyhyvointia. Ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäytetyö. Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Viitattu 27.5.2017. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60365/Hidasta-hetkeksi-Kivinen.pdf?sequence=1>

Korvela, P. & Norlund, A. 2015. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksessa: Myllyniemi, S. (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Viitattu 4.2.2018. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Kuoppala, T & Säkkinen, S. 2016. Lastensuojelu 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto Sosiaaliturva 2016. Viitattu 4.6.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4

Kuusinen, J. 1997. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 1.-2. painos. Porvoo: WSOY.

Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Viitattu 28.1.2018 https://www.thl.fi/documents/647345/1832874/Loppuraportti_Selvitys+sijaishuollon+ja+j%C3%A4lkihuollon+nykytilasta+ja+kehitt%C3%A4mistarpeista_2006.pdf/65384afe-1b57-4e93-a1e6-ccdca5eafdd

Laaksonen, S (toim.). 2004. Jälkihuolto-opas. Lastensuojelun keskusliitto ry. Helsinki: Gummerus.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Viitattu 17.2.2018. <http://minedu.fi/documents/1410845/4274093/lanuke-2012-2015.pdf/cc6a20db-0874-45a9-ae38-3f3bacc5cc25>

Lindberg, A.(toim.) Siltanen, M. Kohta, P. Tuuttila, L. Kauliomäki, K. & Savolainen, M. 2016. Ole oman elämäsi tähti. Opiskelijan opas elämäntaidoista. Nyyti Ry. Helsinki. Viitattu 27.5.2017. <http://www.nyyti.fi/wp/wp-content/uploads/2016/08/Ole-oman-elamasi-tahti.pdf>

Mahkonen, S. 2008. Lastensuojelu ja laki. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita

Mannerheimin lastensuojeluliitto N.d. Vanhempainnetti. Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys. Viitattu 27.5.2017. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/12_15-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/

Miikkulainen, L. N.d. Arjen taidot – tietopankki. Materiaalia rikoksista tuomittujen arjessa selviytymisen ja elämänhallinnan edistämiseen. Viitattu 17.2.2018. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-tietopankki_2012.pdf

Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Berg, N., Aro, H. & Marttunen, M. 2013. Elämäntietä, mielenterveys ja hyvinvointi. Seurantatutkimus 16-vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32- ja 42-vuotiaina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos raportti 17/2013. Tampere.

Myllyniemi, S. (toim.) 2015. Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Viitattu 4.2.2018. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Mäkinen, O 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi

- Nurmi, J-E. 1997. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 1.-2. painos. Porvoo: WSOY.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) Barkman, J. Hakkarainen P. Heino, T. Hoikkala, S. Kemppainen, M. Kemppainen, V. Lindqvist, M. Martiskainen, T. Niemelä, P. Pitkänen, M. Stenroos, M-L. Särs, J. Väisänen, M. Ylilehto, M. 2016. Mikä jälki jää. Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Viitattu 27.5.2017.
<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalki-huoltotyohon-120616-1.pdf>
- Puuronen, A. 2015. Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 91. Helsinki. Viitattu 10.3.2018.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/terveystaju.pdf#page=6>
- Rantanen, I. 2010. Pahat pojat ja hyvät kasvattajat. Omakustanne. Wiresidos Oy.
- Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin Yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Saastamoinen K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa- Käsikirja arjen toimintaan. EDITA.
- Sinkkonen J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Jälkihuolto. Viitattu 11.6.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. Viitattu 1.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Viitattu 1.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- Törrönen, M. & Vauhkonen, T. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä ry. Viitattu 10.3.2018. https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf
- Valkama, N. 2017. "ET JOKU IHMINE VÄLITTÄÄ MUST NIINKU OIKEESTI" Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto, Pori. Viitattu 10.3.2018. <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102148/GRADU-1507569628.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Virtuaaliammattikorkeakoulu. 2007. Ylemmän AMK- tutkinnon metodifoorumi. Kyse-
lyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Viitattu 24.3.2017.
[http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-
sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.ht
ml](http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-
sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.ht
ml)

Liite 1 Kyselylomake

KYSELYLOMAKE

Ikäsi

Kuinka kauan olet ollut jälkihuollon asiakkaana?

**Oletko saanut jälkihuolloilta tukea asumisen taidoissa (kodinhoito, vuokran maksu
ja muu asumiseen liittyvä), jos olet, millaista? Onko tuki ollut riittävää? Mihin olisit
vielä kaivannut apua enemmän?**

**Oletko saanut jälkihuolloilta tukea etuuksien ja palvelujärjestelmän (eri virastot,
toimeentulotuen/työmarkkinatuen/opintotuen/asumistuen) tuntemuksessa. Jos
olet, millaista? Onko tuki ollut riittävää? Mihin olisit kaivannut apua enemmän?**

Oletko saanut jälkihuolloilta tukea ja neuvoa rahankäytössä? Jos olet, millaista?

Onko tuki ollut riittävä? Mihin olisit kaivannut tukea enemmän?

Oletko saanut jälkihuolloilta tukea ja apua terveydestä huolehtimiseen? Jos olet, millaista? Onko tuki ollut riittävä? Mihin olisit kaivannut tukea enemmän?

Kiitos! 😊